Isaac Asimov

CORECTORUL

(din volumul Povestiri cu roboţi, — The Rest of The Robots, 1964)

Corporaţia de Roboţi şi Oameni Mecanici din Statele Unite, ca inculpat în proces, avea suficientă influenţă pentru a obţine o judecată cu uşile închise, fără juriu.

Universitatea de Nord-Est nici n-a încercat să împiedice asta. Membrii consiliului de administraţie ştiau foarte bine cum ar reacţiona publicul faţă de orice chestiune ce implica purtarea incorectă a unui robot, oricât de rare ar fi fost aceste cazuri. De asemenea, le era clar că o revoltă anti-robot putea deveni, pe negândite, o revoltă anti-ştiinţă.

Guvernul, reprezentat în acest proces de judecătorul Harlow Shane, era la fel de doritor ca toată încurcătura să se termine în linişte. Atât Corporaţia, cât şi lumea academică, erau oameni cărora nu era bine să te împotriveşti.

Judecătorul Shane spuse:

— Deoarece nu sunt de faţă nici presa, nici publicul sau juriul, să ne formalizăm cât mai puţin, domnilor, şi să trecem la fapte.

Spunând asta, zâmbi cu răceală, probabil fără prea mare speranţă că solicitarea lui va avea vreun efect, şi îşi trase roba ca să se aşeze mai comod. Faţa îi era potrivit de rumenă, bărbia rotundă şi moale, nasul lat, iar ochii, deschişi la culoare şi mari. Una peste alta, nu era un chip cu prea multă măreţie judecătorească, şi el ştia asta.

Barnabas H. Goodfellow*, profesor de fizică la Universitatea de Nord-Est, depuse întâi jurământul, pronunţând cuvintele obişnuite cu o expresie care îi contrazicea numele[3].

După întrebările obişnuite de început, acuzarea îşi vârî mâinile adânc în buzunare şi spuse:

— Domnule profesor, când vi s-a adus pentru prima oară la

* good fellow (engl.) — (om) prietenos, jovial, sociabil

cunoştinţă posibilitatea de a folosi robotul EZ-27 şi cum?

Faţa mică şi colţuroasă a domnului profesor Goodfellow căpătă o expresie jenată, nu cu mult mai binevoitoare decât cea precedentă. El spuse:

— Avusesem unele contacte profesionale şi câteva relaţii sociale cu dr. Alfred Lanning, directorul cercetării de la Corporaţie. Eram înclinat să-l ascult cu oarecare bunăvoinţă când am primit o sugestie mai degrabă ciudată din partea lui, pe trei martie anul trecut...

— 2033?

— Exact,

— Scuzaţi-mă pentru întrerupere. Vă rog să continuaţi.

Profesorul încuviinţă cu răceală, se încruntă pentru a se concentra asupra faptelor şi începu să vorbească.

***

Profesorul Goodfellow privi robotul oarecum stingherit. Fusese adus în camera anexă de la subsol într-o ladă, conform instrucţiunilor referitoare la transportul roboţilor pe suprafaţa Pământului.

Ştia că urmează să vină; nu era deci nepregătit. Din clipa primului telefon al dr. Lanning, pe trei martie, se simţise cedând în faţa puterii de convingere a celuilalt şi acum, ca rezultat inevitabil, se găsea faţă în faţă cu un robot.

Cum stătea acolo, la o aruncătură de băţ, părea neobişnuit de mare.

Alfred Lanning îi aruncă robotului o privire pătrunzătoare, de parcă ar fi vrut să se convingă că nu s-a stricat în timpul transportului. Apoi îşi întoarse sprâncenele fioroase şi claia de păr alb înspre profesor:

— Acesta este robotul EZ-27, primul de acest tip disponibil pentru folosinţă publică.

Se întoarse către robot:

— Acesta este profesorul Goodfellow, Easy.

Easy vorbi fără să se mişte, dar atât de prompt, încât profesorul se sperie:

— Bună ziua, domnule profesor.

Easy avea aproape doi metri şi jumătate în înălţime şi proporţiile unui om — ăsta era întotdeauna punctul forte pentru

vânzările Corporaţiei. Acesta şi faptul că aveau funcţiile principale imprimate în creierul pozitronic creaseră un adevărat monopol asupra roboţilor şi un cvasimonopol asupra calculatoarelor în general.

Cei doi oameni care scoseseră robotul din ladă plecaseră, iar profesorul privi de la Lanning la robot şi din nou spre Lanning:

— Sunt sigur că nu e periculos.

Nu părea prea sigur.

— Mai puţin periculos decât mine, spuse Lanning. Eu aş putea fi convins să te lovesc. Easy nu poate. Presupun că ştii cele Trei Legi ale Roboticii.

— Da, desigur, spuse Goodfellow.

— Sunt incluse în tiparele pozitronice ale creierului şi trebuie respectate. Prima Lege, regula principală a existenţei robotului, apără viaţa şi bunăstarea tuturor oamenilor.

Făcu o pauză, îşi şterse bărbia, apoi adăugă:

— Dacă am putea, am vrea să convingem tot Pământul de asta.

— Doar că pare înspăimântător.

— Nu-i nimic. Dar oricum ar părea, vei vedea că este folositor.

— Nu prea ştiu în ce fel. Discuţiile noaste n-au fost prea clare în această privinţă. Am fost totuşi de acord să arunc o privire asupra obiectului şi asta şi fac.

— Vom face mai mult decât să aruncăm o privire, domnule profesor. Aţi adus o carte?

— Am adus.

— Pot s-o văd?

Profesorul Goodfellow se aplecă fără să-şi ia ochii de pe apariţia din metal cu formă omenească din faţa lui. Din servieta de la picioare scoase o carte.

Lanning întinse mâna după ea şi se uită pe cotor:

— *Chimia fizică a electroliţilor în soluţie.* Destul de bine, domnule. Aţi ales-o chiar dumneavoastră, la întâmplare. Acest text n-a fost sugestia mea. Aşa e?

— Da.

Lanning îi dădu cartea robotului EZ-27.

Profesorul tresări:

— Nu! E o carte valoroasă!

Lanning îşi înălţă sprâncenele şi acestea arătau ca o glazură

păroasă de nucă de cocos. Spuse:

— Easy nu are deloc de gând să rupă cartea în două, ca faptă de vitejie, vă asigur. Poate să umble cu o carte la fel de atent ca şi dumneavoastră. Continuă, Easy.

— Mulţumesc, domnule, spuse Easy.

Apoi, răsucind uşor mormanul de metal, adăugă:

— Cu permisiunea dumneavoastră, domnule profesor Goodfellow.

Profesorul se holbă, apoi spuse;

— Da... da, desigur.

Mişcându-şi încet şi sigur degetele, Easy întorcea paginile cărţii, privind pagina din stânga, apoi pe cea din dreapta; întorcea pagina, privea la stânga, apoi la dreapta; întorcea pagina şi aşa mai departe, minute în şir.

Conştiinţa puterii lui părea să micşoreze până şi încăperea mare, cu pereţi din ciment, în care se aflau, şi să-i reducă pe cei doi oameni ce-l urmăreau la ceva mult mai mic decât mărimea naturală.

Goodfellow murmură:

— Lumina nu e prea bună.

— Nu-i nimic.

Apoi, ceva mai tăios:

— Dar ce face?

— Răbdare, domnule.

În sfârşit, fu întoarsă şi ultima pagină. Lanning întrebă:

— Ei, Easy?

Robotul spuse:

— Este o carte foarte corectă şi sunt puţine lucruri de semnalat. Pe rândul 22, pagina 27, cuvântul "pozitiv" este scris p-o-i-z-t-i-v. Virgula din rândul 6, pagina 32 este inutilă, în timp ce ar fi trebuit pusă una pe rândul 13 de la pagina 54. Semnul plus din ecuaţia XIV-2 de la pagina 337 ar trebui să fie minus, dacă trebuie să corespundă cu celelalte ecuaţii...

— Stai! Stai! strigă profesorul. Ce face?

— Face? îl îngână Lanning, dintr-o dată nervos. Păi, omule, a şi făcut! A corectat cartea.

— A corectat-o?

— Da. În scurtul timp care i-a trebuit ca să întoarcă paginile, a observat toate greşelile de scriere, gramatică şi punctuaţie. A observat greşeli în ordinea cuvintelor şi a descoperit nepotriviri.

Şi va reţine aceste informaţii, la perfecţie, un timp nedefinit.
Gura profesorului era deschisă. Se îndepărtă repede de Lanning şi de Easy şi se înapoie la fel de repede. Îşi încrucişă braţele pe piept şi îi privi. În cele din urmă, spuse:
— Adică, ăsta e un robot pentru corectură?
— Printre altele, încuviinţă Lanning.
— Dar de ce mi-l arătaţi mie?
— Ca să mă ajutaţi să-i conving pe cei de la universitate să-l ia şi să-l întrebuinţeze.
— *Pentru* corecturi?
— Printre altele, repetă Lanning răbdător.
Profesorul îşi încreţi faţa ciupită într-un fel de neîncredere amară:
— Dar e ridicol!
— De ce?
— Universitatea n-o să-şi poată permite niciodată să cumpere această jumătate de tonă... cred că are pe puţin atât... acest corector de jumătate de tonă.
— Nu face numai corectură. Pregăteşte rapoarte din ciorne, completează formulare, serveşte drept dosar cu memorie perfectă, sortează hârtii...
— Fleacuri!

***

Lanning spuse:
— Deloc, aşa curţi o să vă arăt într-o clipă. Dar cred că putem vorbi despre asta mai confortabil în biroul dumneavoastră, dacă nu aveţi nimic împotrivă.
— Nu, sigur că nu, începu profesorul, mecanic, şi făcu un pas ca şi cum ar fi vrut să se întoarcă. Apoi izbucni:
— Dar robotul... nu putem lua robotul. Zău, doctore, va trebui să-l împachetaţi la loc.
— E timp destul. Îl putem lăsa pe Easy aici.
— Nesupravegheat?
— De ce nu? Ştie unde trebuie să stea. Domnule profesor Goodfellow, trebuie să înţelegeţi că un robot este mult mai de încredere decât o fiinţă umană.
— Dar eu răspund pentru orice stricăciune...
— Nu va fi nici o stricăciune, vă garantez. Uitaţi, suntem

după orele de program. Îmi închipui că nu mai aşteptaţi pe nimeni aici, până mâine dimineaţă. Camionul şi cei doi oameni ai mei sunt afară. Corporaţia îşi asumă răspunderea pentru orice neplăcere ar apărea. Nu va apărea nici una. Numiţi asta o demonstraţie de încredere în robot.

Profesorul se lăsă condus afară din depozit. Nu se simţi pe de-a-ntregul liniştit nici în propriul birou, cu cinci etaje mai sus. Cu o batistă albă îşi şterse picăturile de sudoare de pe frunte.

— După cum ştiţi foarte bine, dr. Lanning, există legi împotriva folosirii roboţilor pe suprafaţa Pământului, atrase el atenţia.

— Legile, domnule profesor Goodfellow, nu sunt simple. Roboţii nu pot fi folosiţi pe străzile publice sau în clădirile publice. Nu pot fi folosiţi pe terenuri particulare sau în clădiri particulare decât cu anumite restricţii care, de obicei, se dovedesc prohibitive. Totuşi, universitatea este o instituţie mare şi particulară, care are de obicei tratament preferenţial. Dacă robotul este folosit într-o singură cameră, doar în scopuri teoretice, dacă se respectă anumite restricţii şi dacă oamenii care au ocazia să intre în încăpere cooperează pe deplin, ne încadrăm în lege.

— Dar atâta bătaie de cap doar pentru nişte corecturi?

— Aplicaţiile sunt infinite, domnule profesor. Până acum, munca roboţilor a fost folosită doar pentru a uşura munca fizică. Nu există oare şi trudă intelectuală? Când un profesor, capabil de cea mai folositoare gândire creatoare, este obligat să petreacă două săptămâni obositoare verificând corectitudinea rândurilor tipărite, iar eu vă ofer o maşină care poate face asta în treizeci de minute, astea sunt fleacuri?

— Dar preţul...

— Preţul nu trebuie să vă preocupe. Nu-l puteţi cumpăra pe EZ-27. Corporaţia nu-şi vinde produsele. Dar universitatea poate să-l închirieze pe EZ-27 pentru o mie de dolari pe an — mult mai puţin decât preţul unui singur spectrograf cu microunde cu adaptare pentru înregistrare continuă.

Goodfellow părea buimăcit. Lanning exploată acest avantaj, spunând:

— Vă rog doar să-l propuneţi grupului care ia deciziile aici. Aş fi bucuros să le vorbesc, dacă doresc mai multe informaţii.

— Păi, spuse Goodfellow cu îndoială, pot să-l prezint la

şedinţa de săptămâna viitoare a Senatului. Totuşi, nu vă pot promite mare lucru.

— Desigur, spuse Lanning.

***

Avocatul apărării era scund şi masiv şi avea o atitudine arogantă, al cărei efect era scoaterea în evidenţă a bărbiei lui duble. Se uită fix la profesorul Goodfellow, odată ce martorul îi fusese predat, şi spuse:

— Cam uşor aţi fost de acord, nu-i aşa?

Profesorul zise iute:

— Cred că eram nerăbdător să scap de dr. Lanning. Aş fi fost de acord cu orice.

— Cu intenţia de a renunţa la idee după plecarea lui?

— Păi...

— Cu toate acestea aţi prezentat problema într-o şedinţă a Consiliului de administraţie al Senatului Universităţii.

— Da, am prezentat-o.

— Aşa că aţi aprobat, cu bună credinţă, sugestiile dr. Lanning. Doar nu glumeaţi. De fapt, aţi fost de acord din toată inima, nu-i aşa?

— Am respectat doar procedurile obişnuite.

— De fapt, nu eraţi atât de supărat în privinţa robotului, aşa cum Pretindeţi acum că aţi fi fost. Cunoaşteţi cele Trei Legi ale Roboticii şi le cunoşteaţi în timpul întrevederii cu dr. Lanning.

— Ei bine, da.

— Şi aţi fost întru totul de acord să lăsaţi un robot în libertate şi nesupravegheat.

— Dr. Lanning m-a asigurat...

— Cu siguranţă că nu aţi fi acceptat asigurările lui dacă aţi fi avut cea mai mică bănuială că robotul ar putea fi cât de cât periculos.

Profesorul începu, tăios:

— Am toată încrederea în cuvântul...

— Asta-i tot, spuse apărarea pe neaşteptate.

În timp ce profesorul Goodfellow, mai mult decât şifonat, luă loc, judecătorul Shane se aplecă înainte şi spuse:

— Deoarece nu sunt robotician, aş fi foarte recunoscător să ştiu exact ce sunt cele Trei Legi ale Roboticii. Ar fi amabil dr.

Lanning să le citeze, în folosul instanţei?
Dr. Lanning păru efectiv uluit. Aproape că îşi ciocni capul de cel al femeii cu părul cărunt de lângă el. Apoi se ridică şi femeia privi şi ea în sus, fără nici o expresie. Dr. Lanning spuse:
— Foarte bine, domnule judecător.
Făcu o pauză, ca şi cum ar fi avut de gând să se lanseze într-o cuvântare, şi spuse, cu o claritate plină de zel:
— Prima Lege: un robot nu are voie să facă rău unei fiinţe umane sau, prin inacţiune, să permită ca unei fiinţe umane să i se facă rău. A Doua Lege: un robot trebuie să se supună ordinelor date lui de fiinţele umane, cu excepţia cazurilor când aceste ordine vin în contradicţie cu Prima Lege. A Treia Lege: un robot trebuie să-şi protejeze propria existenţă, atât timp cât acest lucru nu intră în contradicţie cu Prima sau cu a Doua Lege.
— Înţeleg, spuse judecătorul, notând rapid. Aceste Legi sunt încorporate în orice robot, nu-i aşa?
— În fiecare. Asta poate fi confirmat de orice robotician.
— Şi, concret, în robotul EZ-27?
— Da, domnule judecător.
— Probabil că vi se va cere să repetaţi aceste declaraţii sub jurământ.
— Sunt gata s-o fac, domnule judecător.
Se aşeză din nou.
Dr. Susan Calvin, robopsiholog şef al Corporaţiei — femeia cu părul cărunt de lângă Lanning — îşi privi şeful direct fără bunăvoinţă, dar de regulă nu manifesta bunăvoinţă faţă de nici o fiinţă omenească. Spuse:
— Mărturia lui Goodfellow a fost adevărată, Alfred?
— Absolut, bombăni Lanning. Nu era chiar atât de nervos în privinţa robotului şi era destul de nerăbdător să facă afaceri cu mine, când a auzit preţul. Dar nu pare să fie nici o denaturare radicală.
Dr. Calvin spuse gânditoare:
— Ar fi fost mai înţelept să punem un preţ mai mare de o mie.
— Eram nerăbdători să-l plasăm pe Easy.
— Ştiu. Poate prea nerăbdători. Vor face să pară că am avut un motiv ascuns.
Lanning era exasperat:
— Am avut. Am recunoscut asta la şedinţa Senatului

Universităţii.

— Pot face să pară că am mai avut un motiv, pe lângă cel pe care l-am recunoscut.

Scott Robertson, fiul întemeietorului Corporaţiei de Roboţi din Statele Unite şi încă deţinător al majorităţii acţiunilor, se aplecă din cealaltă parte a dr. Calvin şi spuse într-un fel de şoaptă răstită:

— De ce nu-l aduceţi pe Easy să vorbească, să ştim cum stăm?

— Ştii că nu poate vorbi despre asta, domnule Robertson.

— Obligaţi-l. Sunteţi psiholog, dr. Calvin. *Obligaţi-l!*

— Dacă eu sunt psihologul, domnule Robertson, spuse Susan Calvin cu răceală, lăsaţi-mă pe mine să hotărăsc. Robotul meu nu va fi *obligat* să facă nimic, cu preţul avarierii lui.

Robertson se încruntă şi ar fi răspuns, dar judecătorul Shane bătea cu ciocănelul într-un mod politicos şi tăcură în silă.

Francis J. Hart, şeful Departamentului de Engleză şi decan al facultăţii, era la bară. Era un om rotofei, îmbrăcat pedant, în haine negre cu o croială conservatoare, şi avea câteva şuviţe de păr ce-i traversau creştetul roz. Se rezemă în scaunul martorului, cu mâinile încrucişate simplu în poală şi etalând, din când în când, un zâmbet cu buzele strânse. El spuse:

— Primul meu contact cu problema robotului EZ-27 a fost cu ocazia sesiunii Comitetului Executiv al Senatului Universităţii, când acest subiect a fost prezentat de domnul profesor Goodfellow. După aceea, pe zece aprilie anul trecut, am avut o şedinţă specială pe această temă, pe care am prezidat-o eu.

—S-a întocmit procesul-verbal al şedinţei Comitetului Executiv? Al şedinţei speciale, adică?

— Păi, nu. A fost o şedinţă foarte neobişnuită.

Decanul zâmbi scurt:

— Ne-am gândit să rămână confidenţială.

— Ce s-a aflat la şedinţă?

***

Decanul Hart nu se simţea foarte bine ca preşedinte al acestei şedinţe. Nici ceilalţi membri adunaţi *nu* păreau foarte calmi. Doar dr. Lanning era împăcat cu el însuşi. Înfăţişarea lui deşirată şi claia de păr alb care îl încununa îi amintea lui Hart de

portretele lui Andrew Jackson.*

Mostre ale muncii robotului erau împrăştiate în mijlocul mesei, iar în mâinile profesorului de chimie fizică Minott se afla copia unui grafic întocmit de robot. Buzele chimistului erau strânse, în semn de evidentă aprobare.

Hart îşi drese vocea şi spuse:

— Pare să nu fie nici o îndoială că robotul poate efectua anumite munci de rutină cu suficientă competenţă. M-am uitat peste astea, de exemplu, chiar înainte de a veni aici, şi e foarte greu să găseşti greşeli.

Luă o coală editorială, de vreo patru ori mai lungă decât o pagină de carte obişnuită. Era o coală de şpalt, care trebuia să fie corectată de autori înainte ca textul să fie aranjat în pagină. Pe ambele margini ale şpaltului erau semne de corectură, clare şi extraordinar de lizibile. Din când în când câte un cuvânt era barat, iar pe margine era înlocuit cu un cuvânt nou, scris atât de fin şi de clar, încât ar fi putut fi luat cu uşurinţă drept cuvânt tipărit. Unele corecturi erau cu culoare albastră, ca să arate că greşeala iniţială fusese a autorului, câteva cu roşu, când greşise tipograful.

— De fapt, spuse Lanning, este aproape imposibil să găsiţi vreo greşeală, dr. Hart. Sunt sigur că toate corecturile sunt perfecte, în măsura în care a fost perfect manuscrisul. Dacă manuscrisul pentru care a fost corectat acest şpalt avea greşeli de fond, nu de limbă, robotul nu are competenţa să-l corecteze.

— Suntem de acord cu asta. Totuşi, robotul a corectat ordinea cuvintelor din când în când şi eu nu cred că regulile limbii engleze sunt atât de rigide încât să fim siguri că în fiecare caz alegerea robotului a fost cea corectă.

— Creierul pozitronic al lui Easy, spuse Lanning, arătându-şi dinţii laţi într-un zâmbet, a fost modelat pentru a conţine toate lucrările standard pe această temă. Sunt sigur că nu puteţi indica un caz în care alegerea robotului a fost absolut greşită.

Profesorul Minott îşi ridică ochii de pe graficul pe care îl ţinea încă în mâini:

— Întrebarea mea, dr. Lanning, este de ce ne trebuie un robot, având în vedere toate dificultăţile în relaţiile cu publicul pe care le-ar atrage. Ştiinţa automatizării a ajuns cu siguranţă la nivelul la care compania dumneavoastră ar putea proiecta o

---

* Preşedinte al SUA între 1829 — 1837

maşină, un calculator obişnuit, de un tip cunoscut şi acceptat de public, care să corecteze şpalturi.

— Sunt sigur că am putea, spuse Lanning rece, dar o astfel de maşină ar cere ca şpalturile să fie traduse în simboluri speciale sau, cel puţin, transcrise pe benzi. Orice corectură ar apărea în simboluri. Aţi avea nevoie să angajaţi oameni pentru traducerea cuvintelor în simboluri şi a simbolurilor în cuvinte. Mai mult, un asemenea calculator n-ar mai putea face altă muncă. N-ar putea pregăti graficul pe care-l ţineţi în mână, de exemplu.

Minott mârâi.

***

Lanning continuă:

— Caracteristica robotului pozitronic constă în flexibilitatea lui. Poate efectua o mulţime de munci. Este proiectat ca un om, aşa că poate folosi toate uneltele şi maşinile care, la urma urmei, au fost proiectate să fie folosite de om. Vă poate vorbi şi îi puteţi vorbi. De fapt, puteţi discuta cu el, până la un punct. Comparat chiar cu un robot simplu, un calculator obişnuit, fără creier pozitronic, este doar o maşină greoaie de adunat.

Goodfellow îşi ridică ochii şi spuse:

— Dacă vom discuta toţi cu robotul, ce şanse avem să-l derutăm? Presupun că nu are capacitatea de a absorbi o cantitate infinită de date.

— Nu, nu are. Dar ar rezista cinci ani de utilizare normală. Va şti când trebuie curăţat, iar compania va face asta fără plată.

— *Compania?*

— Da. Compania îşi rezervă dreptul de a întreţine robotul, pe lângă obligaţiile sale obişnuite. Este unul din motivele pentru care menţinem controlul asupra roboţilor noştri pozitronici şi îi închiriem, mai degrabă decât să-i vindem, dând îndeplineşte funcţii obişnuite, orice robot poate fi dirijat de orice om. În afara funcţiilor lui obişnuite, un robot are nevoie de o mână de expert şi noi o asigurăm. De exemplu, oricare dintre dumneavoastră ar putea curăţa un robot EZ într-o anumită măsură, spunându-i să uite o informaţie sau alta. Dar trebuie să fiţi absolut siguri că nu aţi formulat ordinul într-un mod care l-ar face să uite prea mult sau prea puţin. Putem detecta dacă s-a procedat astfel,

deoarece există dispozitive de siguranţă încorporate. Oricum, pentru că robotul nu are nevoie să fie curăţat când îşi face munca obişnuită sau alte lucruri fără importanţă, nu se ridică nici o problemă.

***

Decanul Hart îşi atinse capul, ca pentru a se asigura că şuviţele lui pieptănate cu grijă sunt distribuite în mod egal, şi spuse:

— Abia aşteptaţi să luăm maşina. Totuşi, pentru Corporaţie, este o situaţie în care pierde. O mie pe an este un preţ ridicol. Oare speraţi ca în felul ăsta să închiriaţi alte maşini de acest tip altor universităţi, la un preţ mai rezonabil?

— Bineînţeles că sperăm, spuse Lanning.

— Dar chiar şi aşa, numărul de maşini pe care le-aţi putea închiria este limitat. Mă îndoiesc că aţi putea întocmi o ofertă de preţ.

Lanning îşi puse coatele pe masă şi se aplecă hotărât înainte:

— Ca s-o spun direct, domnilor: roboţii nu pot fi folosiţi pe Pământ, cu excepţia anumitor cazuri, din cauza prejudecăţii unei părţi a publicului faţă de ei. U.S. Robots este o corporaţie de mare succes numai pe pieţele extraterestre şi de zboruri spaţiale, ca să nu mai vorbim de sucursalele noastre de calculatoare. Totuşi, dorim mai mult decât un profit. Credinţa noastră fermă este că folosirea roboţilor pe Pământ va însemna o viaţă mai bună pentru toţi, în cele din urmă, chiar dacă la început ar apărea un anumit dezechilibru economic.

Sindicatele sunt, bineînţeles, împotriva noastră, dar putem aştepta cu siguranţă cooperarea marilor universităţi. Robotul, Easy, vă va ajuta eliberându-vă de truda din învăţământ, asumându-şi, dacă-mi permiteţi, rolul de corector pentru dumneavoastră. Alte universităţi şi instituţii de cercetare vor urma exemplul dumneavoastră şi, dacă totul va merge bine, poate că atunci alţi roboţi, de alte tipuri, pot fi plasaţi în alte locuri, iar obiecţiile publicului faţă de ei vor fi înlăturate una câte una.

Minott murmură:

— Astăzi Universitatea de Nord-Est, mâine lumea.

***

Mânios, Lanning îi şopti lui Susan Calvin:

— N-am fost chiar atât de elocvent, iar ei n-au fost chiar atât de şovăitori. La o mie pe an, se aruncau să-l ia pe Easy. Profesorul Minott mi-a spus că n-a văzut niciodată un lucru mai frumos decât graficul pe care-l ţinea în mână şi că nu era nici o greşeală pe şpalt sau în altă parte. Hart a recunoscut de bună-voie.

Ridurile verticale severe de pe faţa dr. Calvin nu se înmuiară:

— Ar fi trebuit să ceri mai mulţi bani decât pot ei plăti, Alfred, şi să-i laşi să te convingă să scazi preţul.

— Poate, mârâi el.

Acuzarea încă nu terminase cu profesorul Hart:

— După ce dr. Lanning a plecat, aţi votat pentru acceptarea robotului EZ-27?

— Da, am votat.

— Cu ce rezultat?

— Pentru acceptare, cu vot majoritar.

— Ce credeţi că a influenţat votul?

Apărarea obiectă imediat.

Acuzarea reformula întrebarea:

— Ce v-a influenţat pe dumneavoastră personal în votul individual? Cred că aţi votat pentru.

— Am votat pentru, da. Am făcut aşa, mai ales pentru că am fost impresionat de atitudinea dr. Lanning, că era datoria noastră, ca membri ai conducerii intelectuale a lumii, să permitem roboticii să ajute omenirea în rezolvarea problemelor sale.

— Cu alte cuvinte, dr. Lanning v-a convins.

— Asta îi e meseria. A făcut-o foarte bine.

— Martorul este al dumneavoastră.

Apărarea păşi spre scaunul martorului şi îl privi stăruitor un moment prelungit pe profesorul Hart. Spuse:

— În realitate, eraţi destul de nerăbdători să-l aveţi pe robotul EZ-27 în folosinţă, nu-i aşa?

— Ne-am gândit că, dacă poate face treaba, ar putea fi folositor.

— *Dacă* poate face treaba? Înţeleg că aţi examinat mostrele

primei lucrări efectuate de robotul EZ- 27, cu deosebită grijă, în ziua şedinţei de care tocmai aţi pomenit.

— Da, aşa e. Deoarece munca maşinii avea legătură mai ales cu întrebuinţarea limbii engleze şi deoarece acesta este domeniul meu de competenţă, mi s-a părut logic să fiu eu cel ales pentru examinarea lucrării.

— Foarte bine. Era ceva expus pe masă, la ora şedinţei, mai puţin satisfăcător? Am aici tot materialul ca probe. Puteţi arăta un singur detaliu nesatisfăcător?

— Păi...

— Este o simplă întrebare. Există un singur detaliu nesatisfăcător? Dumneavoastră l-aţi examinat. Există?

Profesorul de limba engleză se încruntă:

— Nu există.

— Am şi nişte mostre din munca efectuată de robotul EZ-27 în timpul celor paisprezece luni de folosinţă la Nord-Est. Vreţi să le examinaţi şi să-mi spuneţi dacă e ceva în neregulă cu ele, în cel mai mic amănunt?

Hart izbucni:

— Când a făcut într-adevăr o greşeală, a fost o frumuseţe.

— Răspundeţi la întrebarea mea, tună apărarea, şi numai la întrebarea pe care v-o pun! E ceva în neregulă cu acest material?

Decanul Hart privi cu atenţie fiecare detaliu:

— Ei bine, nimic.

— În afara problemei pentru care suntem aici, aveţi cunoştinţă de vreo greşeală din partea lui EZ-27?

— În afara problemei pentru care are loc această judecată, nu.

***

Apărarea îşi drese vocea ca şi cum ar fi semnalat sfârşitul de paragraf. Spuse:

— Acum, despre votul care hotăra dacă robotul EZ-27 urma să fie folosit sau nu. Aţi spus că majoritatea a fost pentru. Care a fost proporţia în realitate?

— Treisprezece la unu, după câte îmi amintesc.

— Treisprezece la unu! Mai mult decât simplă majoritate, nu credeţi?

— Nu, domnule! se revoltă pedanteria decanului Hart. În limba engleză, cuvântul "majoritate" înseamnă "mai mult de jumătate". Treisprezece din paisprezece înseamnă majoritate, nimic mai mult.

— Dar una aproape unanimă.

— O majoritate totuşi!

Apărarea schimbă tonul:

— Şi cine a fost singurul care s-a abţinut?

Decanul Hart păru vizibil jenat:

— Domnul profesor Simon Ninheimer.

Apărarea se prefăcu mirată:

— Domnul profesor Ninheimer? Şeful Departamentului de Sociologie?

— Da, domnule.

— *Reclamantul?!*

— Da, domnule.

Apărarea îşi strânse buzele:

— Cu alte cuvinte, reiese că omul care intentează acţiune pentru plata a 750.000 dolari daune contra clientului meu, Corporaţia de Roboţi şi Oameni Mecanici din Statele Unite, a fost singurul care s-a opus de la început folosirii robotului... chiar dacă toţi ceilalţi din Comitetul Executiv al Senatului Universităţii au fost convinşi că era o idee bună.

— A votat împotriva moţiunii, după cum avea dreptul.

— În descrierea pe care aţi făcut-o şedinţei n-aţi pomenit de nici o remarcă făcută de domnul profesor Ninheimer. A făcut vreuna?

— Cred că a vorbit.

— *Credeţi?*

— Ei bine, da, *a vorbit.*

— Împotriva folosirii robotului?

— Da.

— A fost violent în privinţa asta?

Decanul Hart făcu o pauză:

— A fost vehement.

Apărarea îşi recăpătă încrederea în sine:

— De când îl cunoaşteţi pe domnul profesor Ninheimer, domnule decan Hart?

— De vreo doisprezece ani.

— Suficient de bine?

— Aşa aş spune, da.

— Cunoscându-l, deci, aţi spune că e genul de om care ar continua să poarte pică unui robot, cu atât mai mult cu cât un vot împotrivă a...

Acuzarea întrerupse restul întrebării, obiectând cu indignare şi vehemenţă. Apărarea făcu semn martorului să ia loc, iar judecătorul Shane anunţă pauza de prânz.

***

Robertson îşi rupse sandvişul. Corporaţia nu va pieri dintr-o pierdere de trei sferturi de milion, dar această pierdere nu-i va face nici un bine. Mai mult, era conştient că va fi o nereuşită mult mai costisitoare pe termen lung, în relaţiile cu publicul.

Spuse cu amărăciune:

— La ce bun toată afacerea asta, despre modul în care a ajuns Easy la universitate? Ce speră ei să câştige?

Avocatul apărării spuse calm:

— O judecată este ca un joc de şah, domnule Robertson. De obicei, câştigător este cel care poate vedea câteva mutări în avans, iar prietenul meu de la masa acuzării nu este un începător. Ei pot pretinde daune, asta nu-i o problemă. Principalul lor efort constă în anticiparea apărării noastre. Cred că se bazează pe faptul că noi vom încerca să arătăm că Easy n-ar fi putut în nici un caz că comită ultrajul — din cauza Legilor Roboticii.

— În regulă, spuse Robertson, asta şi este apărarea noastră. Una absolut impenetrabilă.

— Pentru un inginer robotician. Nu neapărat şi pentru un judecător. Ei se plasează pe o poziţie de pe care pot demonstra că robotul EZ-27 nu era un robot obişnuit. Era primul de acest tip oferit publicului. Era un model experimental, care avea nevoie de testare în condiţii de exploatare normală, iar universitatea era singurul loc potrivit pentru o testare de acest fel. Asta ar părea acceptabil în lumina eforturilor deosebite ale dr. Lanning de a plasa robotul şi a acordului Corporaţiei de a-l închiria pentru o sumă atât de mică. Atunci acuzarea ar argumenta că testarea în condiţii de exploatare normală a dovedit că Easy este un eşec. Acum, înţelegeţi care e rostul celor ce se petrec aici?

— Dar EZ-27 era un model în perfectă stare, susţinu Robertson. Era al douăzeci şi şaptelea în fabricaţie.

— Ceea ce este într-adevăr un punct slab, spuse apărarea cu seriozitate. Ce a fost în neregulă la primii douăzeci şi şase? Ceva a fost, cu siguranţă. De ce n-ar fi ceva în neregulă şi la al douăzeci şi şaptelea?

— Nu era nimic în neregulă cu primii douăzeci şi şase, doar că nu erau destul de competenţi pentru această muncă. Acelea erau primele creiere pozitronice de tipul respectiv şi s-au făcut cam la nimereală. Dar cele Trei Legi erau încorporate în toate! *Nici un robot* nu este atât de imperfect, încât să nu aibă încorporate cele Trei Legi.

— Dr. Lanning mi-a explicat asta, domnule Robertson, şi sunt dispus să-l cred. Totuşi, judecătorul s-ar putea să nu fie dispus. Aşteptăm o hotărâre din partea unui om cinstit şi inteligent, care nu cunoaşte deloc robotica şi deci poate fi indus în eroare. De exemplu, dacă dumneavoastră, dr. Lanning sau dr. Calvin, aţi spune la bară că nişte creiere pozitronice s-au construit "la nimereală", cum tocmai aţi declarat, acuzarea v-ar sfâşia în interogatoriul încrucişat. Nimic n-ar mai salva cazul nostru. Aşa ceva trebuie evitat.

Robertson mârâi:

— Dacă Easy ar vorbi...!

Apărarea dădu din umeri:

— Un robot nu poate fi martor, aşa că nu ne-ar folosi la nimic.

— Cel puţin am şti ce s-a întâmplat. Am şti cum a ajuns să facă aşa ceva.

Susan Calvin se aprinse. Un roşu spălăcit i se răspândi pe obraji, iar vocea ei avea o urmă de căldură:

— *Ştim* cum a ajuns Easy să facă aşa ceva. I s-a ordonat! Am explicat asta avocatului şi acum o să vă explic dumneavoastră.

— I s-a ordonat, de către cine? întrebă Robertson sincer uimit. Nimeni nu-i spunea niciodată nimic, se gândi el cu ciudă. Oamenii ăştia de la cercetare consideră că *ei* sunt proprietarii Corporaţiei, Dumnezeule!)

— De către reclamant, spuse dr. Calvin.

— De ce, pentru numele lui Dumnezeu?

— Încă nu ştiu. Poate doar ca să putem fi daţi în judecată, ca el să poată câştiga nişte bani gheaţă.

Când spuse asta, în ochii ei licăriră scântei albastre.

— Atunci de ce nu spune Easy aşa?

— Nu e clar? I s-a ordonat să tacă în legătură cu această problemă.

— De ce ar fi clar? întrebă Robertson cu brutalitate.

— Ei bine, pentru mine e clar. Psihologia robotului este profesiunea mea. Dacă Easy nu răspunde la întrebări directe asupra acestei probleme, va răspunde la unele ocolitoare. Măsurând ezitarea crescută din răspunsurile lui pe măsură ce se apropie de întrebarea-cheie, măsurând zona de confuzie şi intensitatea contrapotenţialelor create, este posibil să se spună, cu precizie ştiinţifică, dacă tulburările lui sunt urmarea unui ordin de a nu vorbi, care se bazează pe Prima Lege. Cu alte cuvinte, i s-a spus că, dacă vorbeşte, i se va face rău unei fiinţe omeneşti. Probabil detestabilului profesor Ninheimer, reclamantul, care pentru robot pare o fiinţă omenească.

— Păi atunci, spuse Robertson, nu poţi demonstra că, dacă tace, i se va face rău Corporaţiei?

— Corporaţia nu este o fiinţă omenească, iar Prima Lege a roboticii nu recunoaşte o corporaţie drept persoană, aşa cum fac legile obişnuite. În afară de asta, ar fi periculos să încercăm să înlăturăm acest tip de inhibiţie. Persoana care a impus-o ar putea-o înlătura cu mai puţine riscuri, deoarece considerentele robotului în această privinţă sunt concentrate asupra acestei persoane. Orice altă intervenţie...

Dădu din cap şi deveni aproape pătimaşă:

— Nu voi permite să i se facă rău robotului!

Lanning o întrerupse, cu aerul că face o mare descoperire:

— Mie mi se pare că nu trebuie decât să dovedim că un robot e incapabil de fapta pentru care e acuzat Easy. Putem face asta.

— Exact, spuse apărarea cu necaz. *Voi* puteţi face asta. Singurii martori care pot depune mărturie despre natura lui Easy şi despre starea lui de spirit sunt salariaţii Corporaţiei de Roboţi din Statele Unite. Este imposibil ca judecătorul să accepte mărturia lor ca imparţială.

— Cum poate nega expertiza?

— Refuzând să se lase convins de ea. Este dreptul lui, ca judecător. Pe lângă alternativa ca un om ca profesorul Ninheimer să-şi ruineze cu bună-ştiinţă propria reputaţie, chiar

şi pentru o sumă considerabilă de bani, judecătorul nu va accepta amănuntele tehnice ale inginerilor dumneavoastră. La urma urmei, judecătorul e şi el om. Dacă trebuie să aleagă între un om care face un lucru imposibil şi un robot care face un lucru imposibil, mai mult ca sigur că va hotărî în favoarea omului.

— Un om poate face un lucru imposibil, spuse Lanning, pentru că nu cunoaştem complexitatea minţii umane şi nu ştim ce anume, într-o minte umană, este imposibil sau nu. *Ştim* ceea ce într-adevăr este imposibil pentru un robot.

— Ei bine, vom vedea dacă-l putem convinge pe judecător de asta, spuse apărarea obosită.

— Dacă este aşa cum spuneţi dumneavoastră, tună Robertson, nu văd cum îl veţi putea convinge.

— Vom vedea.. Este bine să cunoaştem şi să fim conştienţi de dificultăţi, dar să nu fim prea abătuţi. Şi eu am încercat să prevăd câteva mutări la jocul de şah.

Cu o înclinare ceremonioasă din cap în direcţia robopsihologului, adăugă:

— Cu ajutorul doamnei aici de faţă.

Lanning privi de la unul la altul şi spuse:

— Ce dracu' e asta?

Dar uşierul îşi vârî capul în încăpere şi anunţă, cu respiraţia cam tăiată, că procesul urma să reînceapă.

Îşi ocupară locurile, cercetându-l pe cel care provocase tot necazul.

Simon Ninheimer avea părul vâlvoi, de culoarea nisipului, o faţă ce se îngusta sub un nas coroiat înspre o bărbie ascuţită şi un obicei de a ezita uneori înaintea cuvintelor-cheie din conversaţie, ceea ce-i dădea aerul unui om care caută o precizie aproape insuportabilă. Când spunea: "Soarele răsare la... hm... răsărit", erai sigur că se gândise şi la posibilitatea ca, uneori, soarele să răsară la apus.

Acuzarea începu:

— V-aţi opus folosirii robotului EZ-27 de către universitate?

— Da, domnule.

— De ce anume?

— Mi s-a părut că nu înţelegem... hm... motivele Corporaţiei de Roboţi din Statele Unite, în totalitate. N-am avut încredere în nerăbdarea lor de a ne plasa robotul.

— Aţi considerat că poate face munca pe care se spune că a

fost proiectat s-o facă?

— Ştiu sigur că nu putea.

— Vreţi să vă expuneţi motivele?

***

Cartea lui Simon Ninheimer, intitulată "Tensiunile sociale implicate în zborul spaţial şi rezolvarea lor" era în lucru de opt ani. Pasiunea pentru precizie a lui Ninheimer nu se limita numai la modul lui de exprimare, iar într-un subiect ca sociologia, aproape inerent imprecis, asta l-a lăsat fără suflu.

Chiar cu materialul în şpalturi, nu simţea nici o satisfacţie. Mai degrabă invers. Privind colile lungi de hârtie, simţea doar dorinţa de a răvăşi rândurile şpaltului şi de a le aranja din nou, altfel.

Jim Baker, preparator, care urma să devină în curând profesor asistent de sociologie, l-a găsit pe Ninheimer, la trei zile după ce prima grămadă de şpalturi sosise de la tipar, privind îngândurat teancul de hârtie. Şpalturile veniseră în trei copii: una, ca s-o corecteze Ninheimer, una pentru Baker, ca s-o corecteze separat, şi a treia, pe care era scris "Original", care trebuia să cuprindă corecturile finale, o combinaţie a celor făcute de Ninheimer şi de Baker, după o discuţie în care eventualele conflicte şi neînţelegeri să fie eliminate. Aceasta fusese politica lor la cele câteva lucrări la care colaboraseră în ultimii trei ani şi funcţionase bine.

Baker, tânăr şi cu voce insinuantă, avea în mână şpalturile lui. Spuse iute:

— Am terminat primul capitol şi sunt câteva perle tipografice.

— Primul capitol are întotdeauna din astea, spuse Ninheimer distant.

— Vreţi să vă uitaţi acum?

Ninheimer îşi concentră atenţia asupra lui Baker:

— N-am lucrat deloc la şpalturi, Jim. Nu cred că o să mă deranjez.

Baker păru surprins:

— Nu vă deranjaţi?

Ninheimer îşi strânse buzele:

— M-am interesat de... hm... repartizarea programului de

lucru al maşinii. La urma urmei, de la început a fost... hm... pregătit să fie corector. Au întocmit un program.

— *Maşina?* Adică Easy?

— Cred că ăsta e numele stupid care i s-a dat.

— Dar, dr. Ninheimer, credeam că sunteţi contra!

— Se pare că sunt singurul care procedează astfel. Poate că ar trebui să... hm... profit.

— O! Păi atunci, mi se pare că am pierdut timpul cu acest prim capitol, spuse tânărul cu tristeţe.

— Nu l-ai pierdut. Putem compara rezultatul maşinii cu al tău, ca verificare.

— Dacă doriţi, dar...

— Da?

— Mă îndoiesc că găsim ceva greşit în ce face Easy. Se presupune că nu greşeşte niciodată.

— Nu neg, spuse Ninheimer sec.

***

Patru zile mai târziu, capitolul întâi a fost din nou adus de Baker. De data asta era copia lui Ninheimer, tocmai ieşită din anexa specială care fusese construită ca să-l adăpostească pe Easy şi echipamentul pe care-l folosea acesta.

Baker triumfa:

— Dr. Ninheimer, nu numai că a prins tot ce am găsit eu, dar a găsit şi vreo duzină de greşeli care mi-au scăpat! Toată treaba i-a luat douăsprezece minute!

Ninheimer îşi aruncă privirea peste teancul cu însemnările şi simbolurile de pe margini, tipărite clar. Spuse:

— Nu este aşa de completă cum am fi făcut-o noi doi. Noi am fi introdus un pasaj despre lucrarea lui Suzuki referitoare la efectele neurologice ale gravitaţiei reduse.

— Adică lucrarea lui din "Analize sociologice"?

— Desigur.

— Ei, nu-i puteţi cere imposibilul lui Easy. Nu poate citi literatura pentru noi.

— Îmi dau seama. De fapt, am pregătit fragmentul. Vreau să consult maşina şi să mă asigur că ştie cum... hm... să umble cu inserturile.

— Va şti.

— Prefer să mă asigur.

Ninheimer a trebuit să-şi programeze o întâlnire cu Easy, apoi a obţinut doar cincisprezece minute, seara târziu.

Dar cele cincisprezece minute s-au dovedit a fi mai mult decât suficiente. Robotul EZ-27 a înţeles imediat cum stă treaba cu inserturile.

Ninheimer s-a simţit jenat, pentru prima oară în contact direct cu robotul. Aproape automat, ca şi cum acesta ar fi fost om, s-a pomenit că întreabă:

— Sunteţi mulţumit de munca dumneavoastră?

— Foarte mulţumit, domnule profesor Ninheimer, spuse Easy grav, iar fotocelulele care erau ochii lui luciră în culoarea lor normală, roşu închis.

— Mă cunoaşteţi?

— Din faptul că îmi aduceţi material suplimentar pentru a fi inclus în şpalturi, reiese că sunteţi autorul. Numele autorului, bineînţeles, se află în partea de sus a fiecărei coli de şpalt.

— Înţeleg. Deci faceţi... hm... deducţii. Spuneţi-mi — nu putu el să reziste — ce părere aveţi până acum despre carte?

Easy spuse:

— Găsesc că e foarte plăcut să lucrez la ea.

— Plăcut? Ăsta e un cuvânt ciudat pentru... hm... un mecanism fără emoţii. Mi s-a spus că nu aveţi emoţii.

— Cuvintele din cartea dumneavoastră se potrivesc circuitelor mele, explică Easy. Creează contrapotenţiale puţine sau deloc. Conexiunile mele cerebrale traduc acest fapt mecanic într-un cuvânt precum "plăcut". Contextul emoţional este întâmplător.

— Înţeleg. De ce găsiţi cartea mea plăcută?

— Se ocupă de fiinţe omeneşti, domnule profesor, şi nu de materii anorganice sau de simboluri matematice. Cartea dumneavoastră încearcă să înţeleagă fiinţele umane şi să ajute la sporirea fericirii umane.

— Şi asta încercaţi dumneavoastră să faceţi şi astfel cartea mea corespunde circuitelor dumneavoastră? Aşa este?

— Exact, domnule profesor.

Cele cincisprezece minute se terminaseră. Ninheimer plecă şi merse la biblioteca universităţii, care era pe punctul de a închide. El a mai ţinut-o deschisă atâta timp cât i-a trebuit să găsească un text elementar despre robotică. L-a luat acasă cu

el.
Cu excepţia inserturilor de materiale recente, şpalturile ajungeau la Easy şi de la el la editor, cu puţine intervenţii din partea lui Ninheimer, la început, apoi fără nici una.
Baker spuse, puţin jenat:
— Aproape că îmi dă un sentiment de inutilitate.
— Ar trebui să-ţi dea sentimentul că ai timp să începi un proiect nou, spuse Ninheimer, fără să ridice ochii de pe notele pe care le făcea în ultimul număr al "Extraselor de ştiinţe sociale".
— Nu prea sunt obişnuit cu el. Sunt într-una îngrijorat de şpalturi. E o prostie, ştiu.
— Este.
— Zilele trecute am luat câteva coli, înainte ca Easy să le trimită la...
— Ce! ridică Ninheimer ochii, încruntându-se, iar exemplarul cu "Extrase" se închise. Ai deranjat maşina de la lucru?
— Doar o clipă. Totul era în ordine. Oh, a schimbat un cuvânt. Dumneavoastră v-aţi referit la ceva "criminal"; el a schimbat cuvântul cu "nechibzuit". S-a gândit că al doilea adjectiv se potriveşte mai bine cu contextul.
Ninheimer căzu pe gânduri:
— Care a fost părerea ta?
— Ştiţi, am fost de acord. L-am lăsat aşa.
Ninheimer se întoarse în scaunul lui rotitor, ca să-şi privească tânărul asociat:
— Ascultă, aş vrea să nu mai faci asta. Dacă eu trebuie să folosesc maşina, doresc... hm... să profit în totalitate. Dacă trebuie să mă folosesc de ea şi să mă lipsesc de... hm... serviciile tale, oricum, pentru că tu o controlezi, când ea tocmai că nu are nevoie de nici un control, nu câştig nimic. Înţelegi?
— Da, dr. Ninheimer, spuse Baker supus.
Primele exemplare din "Tensiunile sociale" sosiră în biroul dr. Ninheimer pe data de opt mai. Se uită rapid prin ele, răsfoind paginile şi oprindu-se să citească un paragraf ici şi colo. Apoi nu se mai gândi la acele exemplare.
Aşa cum a explicat mai târziu, a uitat de ele. Timp de opt ani lucrase la carte, dar acum, şi vreo câteva luni mai înainte, alte interese îl absorbiseră, în timp ce Easy îi luase povara cărţii de pe umeri. Nici nu s-a mai gândit să predea obişnuitul exemplar

pentru biblioteca universităţii. Nici Baker, care se apucase de lucru şi-l evita pe şeful departamentului, de când primise reproşurile acestuia la ultima lor întâlnire, n-a primit nici un exemplar.

Pe data de şaisprezece iunie, această fază a luat sfârşit. Ninheimer a primit un telefon şi a privit surprins imaginea de pe ecran.

— Speidell! Eşti în oraş?

— Nu, domnule, sunt în Cleveland, tremură de emoţie vocea lui Speidell.

— Atunci, de ce suni?

— Pentru că tocmai m-am uitat prin noua dumneavoastră carte! Ninheimer, sunteţi *nebun?* V-aţi pierdut *minţile?*

***

Ninheimer înţepeni:

— S-a întâmplat... hm... ceva? întrebă el alarmat.

— *Ceva?* Vă trimit la pagina 562. Ce naiba vreţi să spuneţi, când îmi interpretaţi cuvintele aşa cum o faceţi? Unde, în lucrarea citată, pretind eu că personalitatea criminalului este inexistentă şi că instituţiile de aplicare a *legii* sunt *adevăratul* criminal? Uite, să citez...

— Stai! Stai! ţipă Ninheimer, încercând să găsească pagina. Să văd. Să văd... Doamne Dumnezeule!

— Ei?

— Speidell, nu ştiu cum s-a întâmplat aşa ceva. N-am scris niciodată asta.

— Dar aşa s-a tipărit! Şi denaturarea asta nu este cel mai rău lucru. Uitaţi-vă la pagina 690 şi imaginaţi-vă ce-o să facă Ipatiev, când o să vadă ce talmeş-balmeş aţi făcut din descoperirile lui! Uitaţi-vă, Ninheimer, cartea este *plină* de lucruri din astea. Nu ştiu la ce v-aţi gândit... dar nu e altceva de făcut decât să retrageţi cartea de pe piaţă. Şi mai bine v-aţi pregăti pentru scuze serioase la următoarea şedinţă a Asociaţiei!

— Speidell, ascultaţi-mă...

Dar Speidell închisese cu o forţă care făcu ecranul să strălucească timp de cincisprezece secunde cu imagini consecutive.

Atunci a examinat Ninheimer cartea cu atenţie şi a început să însemne pasaje cu cerneală roşie.

Şi-a ţinut firea extraordinar de bine când l-a întâlnit din nou pe Easy, dar buzele îi erau palide. I-a dat cartea lui Easy şi a spus:

— Vrei să citeşti pasajele însemnate de la paginile 562, 631, 664 şi 690?

Easy a făcut asta din patru priviri:

— Da, domnule profesor Ninheimer.

— Astea nu sunt aşa cum le aveam în şpalturile iniţiale.

— Nu, domnule. Nu sunt.

— Le-ai schimbat aşa cum sunt acum?

— Da, domnule.

— De ce?

— Domnule, pasajele, aşa cum se citeau în versiunea dumneavoastră, erau foarte nepoliticoase faţă de anumite grupuri de fiinţe umane. Am găsit de cuviinţă să schimb modul de exprimare, pentru a evita să li se facă rău.

— Cum ai îndrăznit să faci aşa ceva?

— Prima Lege, domnule profesor, nu-mi permite, prin inacţiune, să permit să li se facă rău fiinţelor umane. Bineînţeles, ţinând seama de reputaţia dumneavoastră în domeniul sociologiei şi de larga răspândire pe care cartea dumneavoastră o va avea printre savanţi, i s-ar fi făcut rău unui mare număr de fiinţe umane despre care vorbiţi dumneavoastră.

— Dar îţi dai seama de răul care mi se va face acum *mie?*

— Trebuia aleasă alternativa cu mai puţin rău.

Profesorul Ninheimer, tremurând de furie, ieşi clătinându-se. Pentru el era clar că U.S. Robots va trebui să-i dea socoteală pentru asta.

***

La masa apărării se observă o anumită emoţie, care creştea pe măsură ce acuzarea se apropia de miezul problemei.

— Deci robotul EZ-27 v-a informat că motivul faptei lui se baza pe Prima Lege a roboticii?

— Exact, domnule.

— Că, într-adevăr, n-avea altă alegere?

— Da, domnule.
— Atunci, reiese că U.S. Robots a proiectat un robot care, la nevoie, poate rescrie cărţi care să corespundă propriilor lui concepţii despre bine. Şi totuşi vi l-au băgat pe gât ca simplu corector. Aţi putea spune aşa?
Apărarea obiectă cu hotărâre, arătând că martorului i se cerea o sentinţă într-o problemă care nu era de competenţa lui. Judecătorul admonestă acuzarea în termenii obişnuiţi, dar nu exista nici o îndoială că- cel puţin pentru avocatul apărării schimbul de cuvinte îşi atinsese ţinta.
Apărarea ceru o scurtă pauză înainte de a începe interogatoriul încrucişat, folosind în acest scop o procedură legală care îi acorda cinci minute.
Se aplecă înspre Susan Clavin:
— Dr. Calvin, e posibil ca domnul profesor Ninheimer să spună adevărul şi Easy să fi fost motivat de Prima Lege?
Calvin îşi lipi buzele strâns, apoi spuse:
— Nu. Nu este posibil. Ultima parte a mărturiei lui Ninheimer este un fals intenţionat. Easy nu este proiectat să poată aprecia probleme la nivelul de abstracţie pe care-l reprezintă un text evoluat de sociologie. Niciodată n-ar putea spune că anumitor grupuri de oameni li se va face rău cu o expresie dintr-o astfel de carte. Mintea lui pur şi simplu nu e făcută pentru asta.
— Totuşi, presupun că nu putem dovedi aşa ceva unui neprofesionist, spuse apărarea cu pesimism.
— Nu, consimţi Calvin. Dovada ar fi prea complicată. Totuşi, salvarea noastră este aceeaşi. Trebuie să dovedim că Ninheimer minte, şi nimic din ce a spus nu schimbă planul nostru de atac.
— Foarte bine, dr Calvin, spuse apărarea. Trebuie să vă cred pe cuvânt în această privinţă. Mergem mai departe aşa cum am plănuit.
În sala tribunalului, ciocănelul judecătorului se ridică şi căzu, iar dr. Ninheimer veni din nou la bară. Zâmbi scurt, precum cineva care simte că are o poziţie de neclintit şi mai degrabă se bucură de perspectiva înfruntării unui atac inutil.
Apărarea se apropie cu prudenţă şi începu încetişor;
— Dr. Ninheimer, vreţi să spuneţi că aţi fost total în necunoştinţă de cauză de aceste aşa-zise schimbări în manuscrisul dumneavoastră, până ce dr. Speidell v-a sunat pe data de şaisprezece iunie?

— Întocmai, domnule.
— Nu v-aţi uitat niciodată la şpalturi, după ce robotul EZ-27 le-a corectat?
— La început m-am uitat, dar mi s-a părut o muncă inutilă. M-am bazat pe spusele celor de la Corporaţie. Schimbările... hm... absurde au fost făcute doar în ultimul sfert de carte, după ce robotul, presupun, învăţase suficiente lucruri despre sociologie...
— Nu ne interesează presupunerile dumneavoastră! spuse apărarea. Am înţeles că dr. Baker, colegul dumneavoastră, a văzut ultimele şpalturi cel puţin o dată. Vă amintiţi că aţi depus mărturie despre asta?
— Da, domnule. După cum am spus, el mi-a povestit că a văzut o pagină şi că acolo robotul schimbase un cuvânt.

***

Apărarea se năpusti din nou:
— Nu găsiţi că e ciudat, domnule, ca după mai bine de un an de duşmănie faţă de robot, după ce aţi votat împotriva lui de la început şi după ce aţi refuzat să-l folosiţi în vreun fel, aţi hotărât dintr-o dată să-i daţi pe mâini cartea dumneavoastră, *magnum opus* al dumneavoastră?
— Nu consider că e ciudat. Pur şi simplu am hotărât că aş putea folosi şi maşina.
— Şi aţi fost atât de sigur de robotul EZ-27 — dintr-o dată — încât nici măcar nu v-aţi deranjat să controlaţi şpalturile?
— V-am spus că am fost... hm... convins de propaganda Corporaţiei de Roboţi.
— Atât de convins, încât, când colegul dumneavoastră, dr. Baker, a avut intenţia să-l verifice pe robot, l-aţi certat destul de violent?
— Nu l-am certat. Pur şi simplu nu voiam ca el să-şi… hm... piardă timpul. Cel puţin aşa credeam atunci, că e o pierdere de timp. N-am înţeles semnificaţia schimbării unui cuvânt la...
Apărarea spuse cu un sarcasm zdrobitor:
— Nu am nici o îndoială că aţi fost instruit să prezentaţi acest subiect pentru ca schimbarea cuvântului să fie înregistrată...
Îşi modifică intonaţia pentru a evita o obiecţie şi spuse:

— Problema este că eraţi extrem de mânios pe dr. Baker.
— Nu, domnule. Nu mânios,
— Nu i-aţi dat un exemplar al cărţii dumneavoastră, când le-aţi primit.
— Simplă omisiune. Nici bibliotecii nu i-am dat exemplarul.
Ninheimer zâmbi precaut:
— Se cunoaşte că profesorii sunt distraţi.
Apărarea spuse:
— Vi se pare ciudat ca, după mai mult de un an de muncă perfectă robotul, EZ-27 să greşească la cartea dumneavoastră? La o carte care a fost scrisă de dumneavoastră care, dintre toţi, aţi fost cel mai constant duşman al robotului?
— Cartea mea era singura lucrare importantă cu care a avut de-a face, în care era vorba despre omenire. Atunci au acţionat cele Trei Legi ale roboticii.
— Dr. Ninheimer, spuse apărarea, aţi încercat de câteva ori să treceţi drept expert în robotică. După câte s-ar părea, aţi devenit dintr-o dată interesat de robotică şi aţi împrumutat cărţi cu acest subiect de la bibliotecă. Aţi depus mărturie despre asta, nu-i aşa?
— O carte, domnule. A fost rezultatul a ceea ce mie mi se pare... hm... curiozitate firească.
— Şi v-a permis să vă explicaţi de ce robotul ar fi trebuit, aşa cum Pretindeţi dumneavoastră, să vă deformeze cartea?
— Da, domnule.
— Foarte comod. Dar sunteţi sigur că interesul dumneavoastră faţă de robotică nu a avut drept scop să vă permită să manipulaţi robotul în scopuri personale?
Ninheimer roşi:
— Bineînţeles că nu, domnule!
Apărarea ridică glasul:
— De fapt, sunteţi sigur că pasajele aşa-zis deformate nu erau aşa cum le-aţi avut la început?
Sociologul se ridică pe jumătate:
— E... hm... hm... ridicol! Am şpalturile...
Vorbea greu, iar acuzarea se ridică pentru a interveni blând:
— Cu permisiunea dumneavoastră, domnule judecător, intenţionez să introduc drept probă setul de şpalturi date de dr. Ninheimer robotului EZ-27 şi setul de şpalturi trimise de robotul EZ-27 editorilor. Voi face asta acum, dacă stimatul meu coleg e

de acord, şi aş dori să binevoiţi să acordaţi o pauză, pentru a fi comparate cele două seturi de şpalturi.

***

Apărarea dădu din mână cu nerăbdare:

— Nu e necesar. Onoratul meu adversar poate introduce acele şpalturi când doreşte. Sunt sigur că ele vor arăta nepotrivirile despre care reclamantul pretinde că există. Ce aş vrea eu să ştiu de la martor, totuşi, este dacă are la el şi şpalturile lui Baker.

— Şpalturile lui Baker?

Ninheimer se încruntă, încă nu era foarte stăpân pe sine.

— Da, domnule profesor! Aţi depus mărturie că dr. Baker a primit o copie separată a şpalturilor. Îl voi pune pe grefier să citească mărturia dumneavoastră, dacă aveţi dintr-o dată amnezie selectivă. Sau e numai pentru că profesorii sunt, cum ziceţi dumneavoastră, cunoscuţi ca distraţi?

Ninheimer spuse:

— Îmi amintesc de aceste şpalturi. Nu erau necesare, de vreme ce munca era trecută în grija maşinii de corectat...

— Aşa că le-aţi ars?

— *Nu.* Le-am pus în coşul de hârtii.

— Le-aţi ars, le-aţi aruncat care-i diferenţa? Problema e că v-aţi descotorosit de ele.

— Nu e nimic în neregulă... începu Ninheimer slab.

— Nimic în neregulă? tună apărarea. Nimic în neregulă, cu excepţia faptului că acum nu avem cum să verificăm şi să vedem dacă, pe anumite coli de corectură, nu aţi fi putut înlocui un inofensiv spaţiu gol de pe copia dr. Baker, cu o coală din copia dumneavoastră, pe care aţi denaturat-o intenţionat, astfel încât să siliţi robotul să...

Acuzarea tipă "obiecţie", plină de furie. Judecătorul Shane se aplecă înainte, faţa lui rotundă dându-şi toată silinţa să-şi însuşească o expresie de mânie echivalentă cu intensitatea emoţiei pe care o simţea avocatul.

Judecătorul spuse:

— Domnule avocat, aveţi vreo dovadă pentru declaraţia uimitoare pe care tocmai aţi făcut-o?

Apărarea spuse cu calm:

— Nici o dovadă directă, domnule judecător. Dar aş vrea să arăt că, privită aşa cum se cuvinte, transformarea subită a reclamantului, de la anti-robotică la interesul lui brusc faţă de robotică, refuzul lui de a verifica şpalturile sau de a lăsa pe altcineva să le verifice, omisiunea lui plină de grijă de a permite cuiva să vadă cartea imediat după publicare, toate acestea demonstrează foarte clar...

— Domnule avocat, întrerupse judecătorul nervos, nu e momentul pentru deducţii ezoterice. Nu reclamantul este judecat. Nici dumneavoastră nu sunteţi acuzator. Interzic acest mod de atac şi nu pot decât să vă atrag atenţia că disperarea care trebuie să vă fi determinat să procedaţi astfel nu poate decât să vă înrăutăţească situaţia. Dacă aveţi de pus întrebări admisibile, puteţi continua interogatoriul, domnule avocat. Dar vă pun în vedere să evitaţi astfel de demonstraţii în această sală de tribunal.

— Nu mai am alte întrebări, domnule judecător.

Când avocatul apărării se întoarse la masa lui, Robertson şopti înflăcărat:

— Ce rost a avut asta, pentru numele lui Dumnezeu? Judecătorul este împotriva dumneavoastră acum.

Apărarea răspunse cu calm:

— Dar Ninheimer este terminat. Şi l-am aranjat pentru mutarea de mâine. Îl dăm gata.

Susan Calvin încuviinţă din cap cu seriozitate.

***

Prin comparaţie, acuzarea a fost blândă. Dr. Baker a fost chemat şi a confirmat cea mai mare parte din mărturia lui Ninheimer. Au fost chemaţi dr. Speidell şi dr. Ipatiev, care şi-au expus foarte înduioşător şocul şi mâhnirea faţă de anumite pasaje citate dih cartea dr. Ninheimer. Ambii şi-au exprimat părerea profesională că reputaţia de savant a dr. Ninheimer a fost serios deteriorată.

Pentru probă au fost aduse şpalturile, ca şi exemplare din cartea tipărită.

Apărarea nu a mai susţinut nici un interogatoriu încrucişat în acea zi.

Acuzarea s-a odihnit, iar procesul a fost amânat până a doua

zi.

Apărarea a făcut prima mişcare la începutul procedurii din a doua zi. A cerut să fie admis robotul EZ-27 ca spectator la proces.

Acuzarea a obiectat imediat, iar judecătorul Shane i-a chemat pe cei doi avocaţi la bară.

Acuzarea spuse cu vehemenţă:

— Este evident ilegal. Un robot nu are voie să se afle în nici o clădire publică.

— Acest tribunal, a demonstrat apărarea, este închis tuturor, cu excepţia celor care au o legătură apropiată cu procesul.

— O maşină uriaşă, cu o comportare ciudată *notorie,* îmi va tulbura clienţii şi martorii prin simpla ei prezenţă! Va face un talmeş-balmeş din proceduri.

Judecătorul păru înclinat să aprobe. Se întoarse către apărare şi spuse cu foarte mare indiferenţă:

— Ce motive aveţi pentru cererea dumneavoastră?

Apărarea spuse:

— Vom afirma că robotul EZ-27 n-ar fi putut deloc, prin natura construcţiei lui, să se comporte aşa cum s-a spus că ar fi făcut-o. Va fi necesar să facem câteva demonstraţii.

Acuzarea spuse:

— Nu văd rostul, domnule judecător. Demonstraţii efectuate de salariaţii de la U.S. Robots nu sunt mărturii semnificative când chiar Corporaţia este inculpată.

— Domnule judecător, spuse apărarea, dumneavoastră trebuie să hotărâţi legalitatea oricărei mărturii, nu avocatul acuzării. Cel puţin aşa înţeleg eu.

Judecătorul Shane, de ale cărui prerogative se abuza, spuse:

— Înţelegeţi corect. Oricum, prezenţa unui robot aici ridică probleme legale importante.

— Cu siguranţă, domnule judecător, nici una care să nesocotească vreo cerinţă a justiţiei. Dacă robotul nu este prezent, suntem împiedicaţi să ne prezentăm singura apărare.

Judecătorul căzu pe gânduri:

— Ar fi problema transportării robotului până aici.

— Aceasta este o problemă cu care Corporaţia s-a confruntat adesea. Lângă tribunal este parcat un camion, construit în conformitate cu legile referitoare la transportul roboţilor. Robotul EZ-27 este într-o ladă, păzit de doi oameni. Uşile

camionului sunt asigurate cum se cuvine şi au fost luate toate celelalte măsuri de pracauţie.

— Păreţi sigur, spuse judecătorul Shane, revenindu-i proasta dispoziţie, că în această privinţă judecata va fi în favoarea dumneavoastră.

— Deloc, domnule judecător. Dacă nu va fi, pur şi simplu trimitem camionul înapoi. Nu am făcut nici un fel de presupunere privind decizia dumneavoastră.

Judecătorul încuviinţă:

— Cererea din partea apărării este aprobată.

Lada a fost adusă pe o platformă mare, iar cei doi oameni care o manevrau au deschis-o. Sala tribunalului s-a cufundat într-o linişte de moarte.

***

Susan Calvin aşteptă până ce folia subţire de celofan fu scoasă, apoi întinse o mână:

— Hai, Easy.

Robotul privi înspre ea şi întinse un braţ mare de metal. Era mai înalt decât ea cu mai mult de jumătate de metru, dar o urma cu blândeţe, ca un copil agăţat de fusta mamei. Cineva chicoti nervos şi fu redus la tăcere de o privire severă a dr. Calvin.

Easy se aşeză singur într-un scaun mare, adus de uşier, care trosni, dar rezistă.

Apărarea spuse:

— La timpul potrivit, domnule judecător, vom dovedi că acesta este de fapt robotul EZ-27, robotul în cauză, folosit de Universitatea de Nord-Est pe perioada de timp la care ne referim.

— Bun, spuse domnul judecător. Aşa va trebui. Eu, de exemplu, habar n-am cum poate fi deosebit un robot de altul.

— Şi acum, spuse apărarea, aş dori să chem primul meu martor la bară. Domnul profesor Ninheimer, vă rog.

Grefierul ezită, privi spre judecător. Judecătorul Shane întrebă, vizibil surprins:

— Îl chemaţi pe *reclamant* ca martor al dumneavoastră?

— Da, domnule judecător.

— Sper că vă daţi seama că, atâta timp cât este martorul

dumneavoastră, nu vă este permisă nici una din atitudinile pe care le-aţi putea exersa dacă aţi supune interogatoriului un martor al acuzării.

Apărarea spuse cu blândeţe:

— Singurul meu scop este să ajung la adevăr. Nu e nevoie decât să pun câteva întrebări de rutină.

— Ei bine, spuse judecătorul cu îndoială, dumneavoastră vă ocupaţi de caz. Chemaţi martorul.

Ninheimer se aşeză la bară şi i se aduse la cunoştinţă că era tot sub incidenţa jurământului. Părea mai nervos decât fusese cu o zi înainte, aproape temător.

Dar apărarea îl privi cu blândeţe:

— Deci, domnule profesor Ninheimer, îi daţi în judecată pe clienţii mei pentru 750.000 dolari.

— Aceasta este... hm... suma. Da.

— Sunt foarte mulţi bani.

— Mi s-a făcut foarte mult rău.

— Cu siguranţă nu chiar atât de mult. Materialul în discuţie cuprinde numai câteva pasaje dintr-o carte. Poate că au fost aceste pasaje cu ghinion dar, la urma urmei, cărţile apar câteodată cu greşeli curioase în ele.

Nările lui Ninheimer fremătară:

— Domnule, această carte trebuia să fie încununarea carierei mele profesionale! În schimb, mă face să apar ca un savant incompetent, ca o persoană care denaturează părerile onoraţilor mei prieteni şi asociaţi şi ca un încrezător în... hm... puncte de vedere ridicole şi demodate. Reputaţia mea este iremediabil distrusă! Nu mai pot ridica niciodată capul în nici o... hm... adunare a oamenilor de ştiinţă, indiferent de rezultatul acestui proces. Cu siguranţă nu-mi voi mai putea continua cariera, care a fost toată viaţa mea. Însuşi scopul vieţii mele a fost... hm... nimicit şi distrus.

Apărarea nu făcu nici o încercare să întrerupă discursul, ci îşi privi absentă unghiile de la degete tot timpul. Apoi continuă, foarte alinător:

— Dar, domnule profesor Ninheimer, cu siguranţă că la vârsta dumneavoastră nu puteţi spera să câştigaţi mai mult de — să fim generoşi — 150.000 dolari în tot restul vieţii. Şi totuşi cereţi tribunalului să vă dea de cinci ori mai mult.

***

Ninheimer spuse, într-o izbucnire de emoţie:

— Nu am fost distrus numai pe viaţă. Nu ştiu câte generaţii de sociologi mă vor arăta cu degetul de acum încolo ca pe un... hm... prost sau nebun. Adevăratele mele realizări vor fi îngropate şi ignorate. Sunt distrus nu numai până în ziua morţii, dar şi după aceea, pentru că vor fi întotdeauna oameni care nu vor crede că un robot a fost cel care a făcut acele inserturi.

În acest moment, robotul EZ-27 se ridică în picioare. Susan Calvin nu făcu nici o mişcare să-l oprească. Rămase nemişcat, privind drept înainte. Apărarea oftă uşurel.

Vocea melodioasă a lui Easy răsună cu claritate. El spuse:

— Aş vrea să explic tuturor că am introdus, într-adevăr, anumite pasaje în şpalturi, care păreau vădit opuse celor iniţiale...

Până şi avocatul acuzării se sperie prea tare, la vederea unui robot înalt de vreo doi metri şi jumătate care se ridicase pentru a se adresa tribunalului, ca să mai fie capabil să ceară încetarea a ceea ce lui i se părea un procedeu cât se poate de ilegal.

Când îşi veni în fire era prea târziu, pentru că Ninheimer se ridicase de pe scaunul martorului, cu faţa schimonosită şi ţipând violent:

— Naiba să te ia, ţi s-a spus să-ţi ţii gura...

Se întrerupse scrâşnind şi tăcu şi Easy.

Acum, acuzarea era în picioare, cerând să se declare judecată nedreaptă.

Judecătorul Shane pocni disperat din ciocănel:

— Linişte! Linişte! Avem, cu siguranţă, toate motivele să declarăm aici judecată incorectă, numai că, în interesul justiţiei, aş vrea ca profesorul Ninheimer să-şi completeze declaraţia. L-am auzit clar spunându-i robotului că acestuia i s-a spus să-şi ţină gura despre ceva. Domnule profesor Ninheimer, în mărturia dumneavoastră nu există nici o menţiune cum că aţi fi dat instrucţiuni robotului să-şi ţină gura despre un anumit lucru.

Ninheimer îl fixă pe judecător, fără să scoată un cuvânt.

Judecătorul Shane spuse:

— I-aţi dat instrucţiuni robotului EZ-27 să-şi ţină gura în legătură cu ceva? Şi dacă da, în legătură cu ce?

— Domnule judecător, începu Ninheimer răguşit şi nu mai

putu continua.

Vocea judecătorului deveni mai tăioasă:

— De fapt, dumneavoastră aţi dat ordin să se facă inserturile în cauză în şpalturi şi apoi i-aţi ordonat robotului să nu divulge rolul dumneavoastră în această afacere?

Acuzarea obiectă cu putere, dar Ninheimer ţipă:

—- O, la ce bun? Da! Da!

Şi fugi de la bara martorului. La uşă fu oprit de un uşier, apoi se prăbuşi neajutorat pe un scaun din ultimele rânduri, cu capul în mâini.

Judecătorul Shane spuse:

— Pentru mine este clar că robotul EZ-27 a fost adus aici ca momeală. În afară de faptul că momeala a prevenit o serioasă eroare judiciară, l-aş *acuza* pe *avocatul* apărării de sfidare. Acum este clar, fără nici o îndoială, că reclamantul a comis ceea ce mie mi se pare o fraudă complet inexplicabilă, de vreme ce, cu bună ştiinţă, îşi ruina cariera în acest fel...

Verdictul a fost, bineînţeles, în favoarea inculpatului.

***

Dr. Susan Calvin se prezentase ea însăşi la reşedinţa de burlac a dr. Ninheimer, din clădirea Universităţii. Tânărul inginer care condusese maşina se oferi să o însoţească, dar ea îl privi cu dispreţ:

— Crezi că o să mă atace? Aşteaptă aici.

Ninheimer nu era dispus să atace pe nimeni. Împacheta, fără să piardă timp, nerăbdător să plece înainte ca hotărârea împotriva lui, dată de tribunal, să devină cunoscută.

O privi pe Calvin cu un aer ciudat de neîncredere şi spuse:

— Ai venit să-mi anunţi recursul? Dacă da, nu veţi obţine nimic. Nu am bani, nu am slujbă, nu am viitor. Nu pot acoperi nici măcar cheltuielile de judecată.

— Dacă umbli după milă, spuse Calvin rece, n-o căuta aici. Ţi-ai făcut-o singur. Oricum, nu va fi nici un recurs, nici contra ta, nici a universităţii. Vom face chiar tot ce se poate ca să scapi de închisoare pentru mărturie mincinoasă. Nu suntem răzbunători.

— O, de asta nu sunt deja la arest pentru mărturie mincinoasă? Mă miram. Totuşi, adăugă el cu amărăciune, de ce

aţi fi răzbunători? Aţi obţinut ce doreaţi.

— Puţin din ceea ce vrem, da, spuse Calvin. Universitatea îl va păstra pe Easy în folosinţă la un preţ de închiriere considerabil mai mare. Mai mult, o anumită publicitate referitoare la proces va face posibil să plasăm mai multe modele EZ în alte instituţii, fără teama de a se repeta acest necaz.

— Atunci, de ce ai venit să mă vezi?

— Pentru că încă nu am obţinut tot ce vreau. Vreau să ştiu de ce îi urăşti pe roboţi atât de mult. Chiar dacă ai fi câştigat procesul, reputaţia ţi-ar fi fost ruinată. Banii pe care i-ai fi putut obţine n-ar fi putut compensa asta. Satisfacerea urii faţă de roboţi ar fi fost o compensaţie suficientă?

—Te interesează mintea *umană,* dr. Calvin? întrebă Ninheimer, cu o ironie acidă.

— În măsura în care reacţiile ei se referă la siguranţa roboţilor, da. De aceea, am învăţat puţină psihologie umană.

— Destulă ca să mă poţi păcăli!

— Nu a fost greu, spuse Calvin fără îngâmfare. Dificultatea a fost s-o fac în aşa fel, încât să nu-i dăuneze lui Easy.

— Îţi e caracteristic să ai mai multă grijă de o maşină, decât de un om.

O privi cu un dispreţ violent, care nu o mişcă:

— E doar o aparenţă, domnule profesor Ninheimer. Doar fiind îngrijorat pentru roboţi, poţi fi într-adevăr îngrijorat pentru omul secolului douăzeci şi cinci. Ai înţelege asta, dacă ai fi robotician.

— Am citit destulă robotică, pentru a şti că *nu vreau* să fiu robotician.

— Iartă-mă, ai citit o *carte* despre robotică. Nu te-a învăţat nimic. Ai învăţat destul ca să ştii că i-ai putea ordona multe lucruri unui robot, chiar să falsifice o carte, dacă ai proceda aşa cum trebuie. Ai învăţat destul ca să ştii că nu-i poţi ordona să uite ceva fără să rişti să fii descoperit, dar ai crezut că eşti mai în siguranţă dacă-i ordoni simpla tăcere. Te-ai înşelat.

— Din tăcerea lui ai ghicit adevărul?

— N-am ghicit. Erai amator şi nu ştiai destul ca să-ţi acoperi urmele complet. Singura mea problemă era să dovedesc asta judecătorului şi ai fost destul de amabil să ne ajuţi, în ignoranţa faţă de robotica pe care pretinzi că o dispreţuieşti.

***

— Discuţia asta are vreun scop? întrebă Ninheimer obosit.

— Pentru mine, da, spuse Susan Calvin, pentru că vreau să înţelegi cât de greşit i-ai judecat pe roboţi. L-ai făcut pe Easy să tacă, spunându-i că, dacă povesteşte cuiva despre propria-ţi deformare a cărţii, îţi pierzi slujba. Aceasta a creat în Easy un anumit potenţial pentru tăcere, care a fost destul de puternic ca să reziste eforturilor noastre de a-l desfiinţa. I-am fi stricat creierul, dacă insistam.

La bara martorului, totuşi, ai creat un contrapotenţial şi mai mare. Ai spus că, deoarece lumea va crede că dumneata, şi nu un robot, ai scrispasajele în discuţie din carte, vei pierde mult mai mult decât slujba. Îţi vei pierde reputaţia, situaţia, respectul, raţiunea de a trăi. Vei fi uitat după moarte. Ai creat un potenţial nou şi mai puternic... iar Easy a vorbit.

— O, Doamne, spuse Ninheimer, întorcându-şi capul.

Calvin era necruţătoare. Spuse:

— Înţelegi *de ce* a vorbit? Nu ca să te acuze, ci pentru a te *apăra!* Matematic se poate demonstra că avea de gând să-şi asume întreaga vină pentru greşeala dumitale, să nege că ai avut ceva de-a face cu asta. I-o cerea Prima Lege. Avea de gând să mintă, să-şi facă rău singur, să aducă daune băneşti unei corporaţii. Toate astea însemnau pentru el mai puţin decât salvarea dumitale. Dacă ai fi înţeles cu adevărat roboţii şi robotica, l-ai fi lăsat să vorbească. Dar n-ai înţeles, cum eram sigură, cum i-am garantat şi avocatului apărării că nu vei înţelege. În ura dumitale faţă de roboţi, erai sigur că Easy va reacţiona cum reacţionează şi se apără o fiinţă umană, pe seama dumitale. Aşa că, intrând în panică, te-ai înfuriat... şi te-ai autodistrus.

Ninheimer spuse cu duşmănie:

— Sper ca într-o zi roboţii dumitale să se răzvrătească şi să te omoare!

— Nu fi prost, spuse Calvin. Acum vreau să-mi explici de ce ai făcut toate astea.

Ninheimer rânji, desfigurat şi trist:

— Trebuie să-mi disec mintea, nu-i aşa, de dragul curiozităţii dumitale intelectuale, ca să fiu scutit, în schimb, de acuzaţia de mărturie mincinoasă?

— Spune-i cum vrei, spuse Calvin impasibilă. Dar explică.

— Ca să poţi para viitoarele tentative anti-robot cu mai multă eficienţă? Ca să le înţelegi mai bine?

— Recunosc.

— Ştii, zise Ninheimer, îţi voi spune... doar ca să vezi că nu-ţi este de nici un folos. Nu poţi înţelege argumentele omeneşti. Nu poţi înţelege decât afurisitele de maşini, pentru că şi dumneata eşti o maşină îmbrăcată în piele.

***

Respira greu, iar în vorbirea lui nu era nici urmă de ezitare, nici o preocupare pentru precizie. De parcă n-ar mai fi avut nevoie de precizie. Spuse:

— Timp de două sute cincizeci de ani, maşina l-a înlocuit pe om şi l-a distrus pe meseriaş. Olăritul a renunţat la lut şi la cuptor. Lucrările de artă au fost înlocuite de zorzoane identice imprimate pe o matriţă. Spune-i progres, dacă-ţi place! Artistul este redus la abstracţii, limitat la lumea ideilor. El trebuie să proiecteze ceva în minte — şi apoi maşina face restul.

Crezi că olarul se mulţumeşte cu creaţia mentală? Crezi că e suficientă ideea? Că nu înseamnă nimic să simţi lutul, să vezi cum se face obiectul, în timp ce mâna şi mintea lucrează *împreună?* Crezi că dezvoltarea reală nu se comportă ca o reacţie inversă, ca să modifice şi să îmbunătăţească ideea?

— Dumneata nu eşti olar, spuse dr. Calvin.

— Sunt un artist creator! Proiectez şi creez articole şi cărţi. Asta înseamnă mai mult decât să gândeşti cuvintele şi să le pui în ordinea corectă. Dacă asta ar fi tot, n-ar mai fi nici o plăcere, nici o răsplată.

O carte trebuie să capete o formă în mâinile scriitorului. Trebuie să vezi într-adevăr capitolele crescând şi dezvoltându-se. Trebuie să munceşti şi iar să munceşti şi să urmăreşti cum schimbările au loc chiar dincolo de ideea originală. Adică să iei şpalturile în mână şi să vezi cum arată frazele tipărite şi să le remodelezi. În fiecare etapă a jocului există o sută de contacte între om şi opera lui — iar contactul în sine este atrăgător şi-l răsplăteşte pe om pentru munca depusă în creaţia lui, mai mult decât orice altceva. *Robotul tău ar face să dispară asta!*

— La fel se întâmplă cu o maşină de scris sau o maşină de

tipărit. Propui să ne întoarcem la decorarea manuală a manuscriselor?

— Maşinile de scris şi de tipărit iau câte ceva, dar robotul tău ne-ar lipsi de tot. Robotul tău preia şpalturile. În curând, el sau alţi roboţi ar prelua scrierea iniţială, cercetarea izvoarelor, verificarea şi colaţionarea paginilor, poate până şi deducţia concluziilor. Asta ce-ar mai lăsa omului de ştiinţă? Doar un lucru — hotărârile seci, referitoare la ordinele pe care să le dea robotului! Vreau să feresc generaţiile viitoare de savanţi de un asemenea iad final. Asta a însemnat pentru mine mai mult chiar decât propria-mi reputaţie, aşa că m-am apucat să distrug Corporaţia de Roboţi din Statele Unite prin orice mijloace.

— Erai sortit să dai greş, spuse Susan Calvin.

— Eram sortit să încerc, spuse Simon Ninheimer.

Calvin se întoarse şi ieşi. Îşi dădu toată silinţa să nu simtă nici o strângere de inimă pentru bărbatul învins.

N-a reuşit întru totul.
